

ತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆ

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವ, ವಿಚಾರ ಅಗತ್ಯವೇ? ಅಗತ್ಯವಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಅಗತ್ಯ? ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಲಭಿಸದ? — ಹೀಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಏಳುತ್ತವೆ. ಈ ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆ, ವಾದವಿವಾದಗಳೂ ನಡೆದಿವೆ. ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವ, ವೇದ-ವೇದಾಂತಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ; ಭಕ್ತಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಪರಿಶುದ್ಧತೆಗಳೇ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ; ಹಲವು ಬಾರಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ಸಾಧನೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುತ್ತದೆ — ಎಂದು ಹಲವು ಮಂದಿ ಮಹಾತ್ಮರು (ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಕ್ತಿಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು) ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ಸಾಧನೆಯ ಚರಮಸೀಮೆಯೆಂದೇ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಅದ್ವೈತ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾರ್ಗವೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಖಚಿತವಾದ ಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ಕೂಡ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ನಡುವೆ ಸಮನ್ವಯ ಕಾಣುವುದು ಹೇಗೆ? ಯಾವುದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು? ಸಾಧಕನು ಯಾವ ರೀತಿ ಮುನ್ನಡೆಯಬೇಕು? — ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಈಗ ಚಿಂತಿಸೋಣ.

ಭಕ್ತಿ-ಜ್ಞಾನಗಳೆಂಬ ಭಿನ್ನತೆ

ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ, ಭಕ್ತಿ-ಜ್ಞಾನ ಈ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಭಿನ್ನತೆಯೆಂಬುದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತಿಯು ಭಾವ ಪ್ರಧಾನ. ನಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿರುವ ಸಹಜವಾದ ಭಾವಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಸುವುದು; ವ್ಯಕ್ತಿ, ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಉನ್ನತ ಸ್ತರಕ್ಕೆರಿಸುವುದು. ಈ ಮೂಲಕ ನಶ್ವರವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚದ, ಈ ಜೀವನದ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯಕ್ತಿ-ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಮೋಹ ಅಳಿಸಿಹೋಗಿ, ಅದು ಭಗವದ್ ವ್ಯಾಕುಲತೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುವುದು. ಶಾಶ್ವತ ಸತ್ಯವಾದ, ಎಲ್ಲರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿರುವ ಭಗವಂತನೇ ನನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವ ಎಂಬ ಭಾವ ಪ್ರಬಲವಾಗುವುದು. ಆ ಭಗವಂತನನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಎಲ್ಲ ಗುಣ, ಸೌಂದರ್ಯ ಹಾಗೂ ಒಳಿತುಗಳ ಮೂಲ

ವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸತೊಡಗುತ್ತಾನೆ, ಸಾಧಕ. ಅವನು ಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾನೆ, ಈ ಪ್ರೀತಿ ಕ್ರಮೇಣ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಭಕ್ತನು ಭಗವಂತನಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಭಗವಂತನು ಸರ್ವಶಕ್ತನೂ, ಸರ್ವಜ್ಞನೂ, ಕರುಣಾಮಯನೂ ಆಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಅರಿಯುವ ಬಯಕೆಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವನ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವ ಹಂಬಲವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತ ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾರ. ಅದು ಅವನ ಭಕ್ತಿ, ಭಾವ, ಪ್ರೇಮಗಳನ್ನು ಜಡವಾಗಿಸುವುದು ಎಂದೇ ಅವನು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದ ಸ್ವರೂಪ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಭಗವಂತನೊಬ್ಬನೇ ಸತ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಅವನು ಖಚಿತವಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಒಂದು ವಸ್ತು ಸತ್ಯವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರಿತಾಗ ಮಾತ್ರವೇ ಅದನ್ನು ನಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಎಲ್ಲ ತರ್ಕ, ಸಿದ್ಧಾಂತ, ತತ್ತ್ವಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಗುರು — ಇವರ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರವೇ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಕಲಿತು, ಅರಿತುಕೊಂಡ ತತ್ತ್ವವು ಸಾಧಕನ ಹೃದಯಸ್ಥವಾದಾಗ ಅವನು ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬಹುದು. ಇದು ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದ ರೀತಿ. ಅದ್ವೈತ ವೇದಾಂತದ ಕೆಲವು ತಾತ್ತ್ವಿಕರ ಪ್ರಕಾರ, ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಒಂದು ಸಾಧನೆ. ಸರಿಯಾಗಿ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತಾಗ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ತಾನಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧನೆಯ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಆಚಾರ್ಯರ ಪ್ರಕಾರ, ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತರೂ ಕೂಡ ಧ್ಯಾನ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು 'ಅರಿತರೆ' ಸಾಕು, ಅವನು ಮುಕ್ತನಾಗುವನು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡೂ ರೀತಿ ಅರ್ಥೈಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ತತ್ತ್ವವು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥವಾದಾಗಲೇ ಅವನು ಮುಕ್ತನಾಗುವನು ಎಂದರೆ, ಸಾಧಕನು ಮುಕ್ತನಾದಾಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ತತ್ತ್ವ ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು ಎಂದಂತೆ — ಎಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ; ಹಾಗಾಗಿ ಸರಿಯಾಗಿ 'ಅರಿಯುವುದು' ಎಂದರೆ

ಮನಸ್ಸು-ಬುದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಆರಿಯುವುದಲ್ಲ; ಧ್ಯಾನಾದಿ ಸಾಧನೆಗಳಿಂದ ಒಬ್ಬನು ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಗೇರಿ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಪಡೆಯುವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಅನುಭವವನ್ನೇ ಅಲ್ಲಿ 'ಅರಿಯುವುದು' ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ - ಇದು ಎರಡನೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ತತ್ತ್ವದ ಅರಿವು, ಅಧ್ಯಯನ ಹಾಗೂ ಚಿಂತನೆ ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಗತ್ಯ; ಆದನ್ನು ಮಾಡದೆ ಸಾಧಕನು ಮುಂದುವರಿಯಲಾಗದು.

ಈ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಮಾನವನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲೇ ಇರುವ ಭಿನ್ನತೆ ಇವುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿರಬಹುದು ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಭಾವುಕತೆ ಹೆಚ್ಚು; ಅವರು ಭಾವಪ್ರಧಾನವಾದ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದತ್ತ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಗೆ ವಿಚಾರ, ಬೌದ್ಧಿಕತೆ ಹೆಚ್ಚು. ಅವರು ಬುದ್ಧಿಪ್ರಧಾನವಾದ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದತ್ತ ವಾಲುತ್ತಾರೆ. ವಿಭಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವದ ಜನರು ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಲಿ ಎಂದು ಹೀಗೆ ಎರಡು ಅಥವಾ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರೆ? ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಖಚಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಆತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಂಡ ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕುರಿತ ಕೆಲವು ಮಾಹಿತಿಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ.

ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನಗಳ ಉಗಮ

ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವ ಚಿಂತನೆ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಹಾಗೂ ತರ್ಕ ಹಲವು ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ವೇದಗಳ ಸಂಹಿತಾಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅನೇಕ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಾಸನೆಯ ಭಾಗಗಳು ಭಕ್ತಿಭಾವ ಭರಿತವಾಗಿವೆ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ದೇವತೆಯ ಸ್ತುತಿ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಹಾಗೂ ವರ್ಣನೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ನಡುನಡುವೆ ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಮಿಂಚು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾದರೂ, ಯಜ್ಞಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುವ ವಿವಿಧ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬೇಡುವುದು, ಅವರನ್ನು ಹಾಡಿ ಹೊಗಳುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳೇ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದವು ಎನ್ನಬೇಕು. ಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲೇ ಕೆಲವೆಡೆ ಅರಿವಿನ, ತತ್ತ್ವದ, ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೊಗಳಿರುವುದರಿಂದ, ಅದು ಅನಂತರ ರೂಪುಗೊಂಡ ಮಾರ್ಗವೆಂದೂ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನೂ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಭಕ್ತಿ-ಭಾವ-ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದದ್ದು ಅನಂತರವೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ನಡುವೆ ಕಾಣುವ ಸಮನ್ವಯ

ಹೀಗಿದ್ದರೂ, ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ಭಿನ್ನತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಎನ್ನಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವೈದಿಕ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳ ನಡುವೆಯೇ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. (ಉದಾ: ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಸೂಕ್ತ, ನಾಸದೀಯಸೂಕ್ತ ಇತ್ಯಾದಿ) ಅದೇ ರೀತಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಭಾವಭರಿತವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದೇನೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಾಧಕರಲ್ಲೂ ಈ ಎರಡೂ ಬಗೆಯ ಸಾಧನೆಯ ಕ್ರಮಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಗೊಂಡಿದ್ದವು ಎಂದು. ಇದನ್ನು ನಾವು ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಸಂತರ, ಮಹಾತ್ಮರ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಹಾಗೂ ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆಯಿದ್ದರೆ, ಏಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯ, ಹಾಗೂ ಇನ್ನುಳಿದ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆ. ಶ್ರೀ ಶಂಕರರು ಜ್ಞಾನಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದ್ದರೂ, ಭಕ್ತಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಚೈತನ್ಯ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ. ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಸಂತರುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ವೇದಾಂತವನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅರಿತವರೂ ಆಗಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಮಾತು: ಜ್ಞಾನ ಮಿಶ್ರಿತ ಭಕ್ತಿ

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಭಕ್ತಿ-ಜ್ಞಾನಗಳ ಸುಂದರ ಸಮನ್ವಯ. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಹೇಳುವಂತೆ ಅವರು, 'ಅದ್ವಯ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ಚಿತ್ತದೊಂದಿಗೆ, ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಪರದೆಯಿಂದ ಆವೃತರಾಗಿ ಇರುವವರು'. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ; ಸ್ವತಃ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ; ಆಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಎಂದು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಿಂದಿಗೆ 'ಜ್ಞಾನಮಿಶ್ರಿತ ಭಕ್ತಿ'ಯನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಅದೇರೀತಿ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಕೂಡ, ಸಾಧಕನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ-ಜ್ಞಾನಗಳೆರಡೂ ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದತ್ತ ಮುನ್ನಡೆಸಬೇಕು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಹಲವು ಬಾರಿ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಉಪದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ, ತರ್ಕ ಇವುಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಭಾವ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತಿಯೊಂದೇ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಕು ಎಂದು ಅವರು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಆದರೂ ವೇದಾಂತ, ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ, ವಿಚಾರ — ಇದನ್ನು ಅವರು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಿಲ್ಲ. "ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಾರವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಜಗನ್ನಾತೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ" ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಾರ ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ

ಎಂದು ದೃಢಪಡಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಅಂತೆಯೇ ಅವರ ನೇರ ಶಿಷ್ಯಂದಿರಲ್ಲಿ ಹಲವರು, ವಿಶೇಷತಃ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು, ಸ್ವಾಮಿ ತುರಿಯಾನಂದರು ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಮಿ ಅಭೇದಾನಂದರು ಆಳವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವ ಚಿಂತನೆ, ವಿಚಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜ್ಞಾನದ ನಿಷೇಧ, ತಿರಸ್ಕಾರ ವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೆ, ಅದು ಭಕ್ತಿಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು.

ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಕಾಸ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧಕನು ಯಾವ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಲಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಕಾಸ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಗತಿ ಜೊತೆ ಜೊತೆಯಾಗಿಯೇ ಮುನ್ನಡೆಯುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು 'ಮೇಧಾನಾಡಿ' ಜಾಗೃತವಾಗುವುದು ಎಂದೂ, ಭಕ್ತಿಪಂಥದಲ್ಲಿ 'ಭಕ್ತಿಯ ಉದಯ' ವೆಂದೂ, ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ 'ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನದ ವಿಕಾಸ'ವೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಾಧಕನು ಭಗವಂತನ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಹೋದಂತೆ ಅವನ ಅರಿವು, ಬೌದ್ಧಿಕ ಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ; ಆದರಿಂದ ಅವನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಮುಂದುವರಿಯುವ ಸಾಧಕನು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ, ತತ್ತ್ವಗಳು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿ, ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ; ಅಂತೆಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ತತ್ತ್ವಗಳು ಸತ್ಯವೆಂಬುದನ್ನೂ ಖಚಿತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರೇ ಇದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಬಲ್ಲರು. ಸ್ವತಃ ಅವರೇ ಶಾಸ್ತ್ರ, ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ, ಇತರರ ಮೂಲಕ ಅವರು ಎರಡನ್ನೂ ದೃಢೀಕರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ತತ್ತ್ವ, ವಿಚಾರಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯ ಎನ್ನಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಭಾವ-ಬುದ್ಧಿಗಳ ಸಂಗಮ

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧಕನು ಕೇವಲ ಭಕ್ತಿಯೊಂದನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಭಾವಾತಿರೇಕ ಹಾಗೂ ಭಾವವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಹಾದಿತಪ್ಪುವ ಅಪಾಯವಿದೆ; ಆದೇ ರೀತಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನಷ್ಟೇ ಅವಲಂಬಿಸುವ ಸಾಧಕನು ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ - ಅಂಥವನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದ ಶರಣಾಗತಿ, ಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವ ಹಾಗೂ ಅಹಂಕಾರಶೂನ್ಯತೆ ಸಹಾಯಕ — ಇದು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ನೀಡುವ ಸೂಚನೆ. ಅವತಾರ ಪುರುಷರು, ಸಂತರು, ಮಹಾತ್ಮರು ಹಾಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಧಕರೆಲ್ಲ ಹೃದಯ-ಬುದ್ಧಿಗಳೆರಡರ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸಂಗಮವಾಗಿದ್ದರು. ಇನ್ನೂ ಸಾಧನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವವರು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯಾದರೂ ಈ ಎರಡೂ ಗುಣಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯ ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಹೇಳುವಂತೆ, ಭಗವಂತನನ್ನು

ಹಲವು ದಾರಿಗಳಿಂದ ಸಮೀಪಿಸಬಹುದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಮಾರ್ಗಗಳೂ ಸತ್ಯವೆ.

ಸಾಧನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ

ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನ — ಈ ಎರಡೂ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತಮ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಾಧನೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಮುಂದುವರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಸಾಧಕನು ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದ ತತ್ತ್ವ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಬದಲು, ಅಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷತೆಯಾದ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆ, ತರ್ಕ, ವೈಚಾರಿಕತೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ತಾನು ನಂಬಿರುವ ದೇವರು ಸಾಕಾರನಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವನಿಗೆ ನಿರಾಕಾರ ಸ್ವಭಾವವೂ ಇದೆಯೆಂದು ಅವನು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಅವನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಹಾನಿಯಾಗದು; ಬದಲಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಅನಂತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಅದು ಪುಷ್ಟಿ ನೀಡುವುದು. ಇದೇ ರೀತಿ, ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ವ್ಯಾಕುಲತೆ, ಶರಣಾಗತಿ, ಪ್ರೇಮ, ಏಕನಿಷ್ಠೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಬಹುದು. ನಿರಾಕಾರ-ನಿರ್ಗುಣ ದೇವರ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲುಪುವವರಗೂ ಅವನು ಭಕ್ತಿಯ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದರಿಂದ ಅವನ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಯಾವ ಹಾನಿಯೂ ಉಂಟಾಗದು. ಒಂದು ಮಾರ್ಗ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಬೇಕು; ಆಗಲೇ ಸರಿಯಾದ ವಿಶಾಲದೃಷ್ಟಿ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು.

ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವವರು ಯಾವ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟರೂ ಸರಿ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಹೊಂದಿರುವುದು ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮಾವಲೋಕನ, ಸ್ವಯಂವಿಮರ್ಶೆ, ಆತ್ಮನಿವೇದನೆಗಳಂಥ ಮಾನಸಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ನಿರಂತರ ಏರುಪೇರುಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವ ಮನಸ್ಸು ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಮುನ್ನಡೆಯಲು ಈ ಬಗೆಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಅತಿಹೆಚ್ಚಿನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಭಿನ್ನತೆ ಕಂಡುಬರುವಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧಿಸುವುದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. *

ಫೆಬ್ರವರಿ ತಿಂಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು

೬ ಬುಧವಾರ	ಸ್ವಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ ಜಯಂತಿ
೯ ಶನಿವಾರ	ಸ್ವಾಮಿ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತಾನಂದ ಜಯಂತಿ
೧೬ ಶನಿವಾರ	ಏಕಾದಶಿ
೧೯ ಮಂಗಳವಾರ	ಸ್ವಾಮಿ ಅದ್ಭುತಾನಂದ ಜಯಂತಿ